

An aerial photograph of a landscape. In the foreground, a wide, winding river flows through a brownish, textured terrain. The middle ground shows a green, hilly area with a small settlement of buildings and a prominent stone wall. The background is a hazy, green landscape under a blue sky with light clouds. A vertical blue line is positioned to the left of the text.

4415

Aan de Peelsche Loop

Een cultuurhistorisch onderzoek van het plan Doonheide
in Gemert (gem. Gemert-Bakel)

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Opdrachtgever: [REDACTED]

Titel: Aan de Peelsche Loop: een cultuurhistorisch onderzoek van het plan Doonheide in Gemert (gem. Gemert-Bakel);

Versie: 04-06-2020

Auteur: [REDACTED]

Authorisatie: [REDACTED]

Projectcode: GEMDO

Bestandsnaam: [REDACTED]

ISSN: 0925-6229

[REDACTED], 2020

[REDACTED] aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

heeft namens haar opdrachtgever verzocht een cultuurhistorische analyse uit te voeren ten behoeve van een bouwplan in Gemert-Bakel aan de Boekelseweg, genaamd Doonheide. Reden voor deze analyse was de planologische bescherming van een deel van het plangebied met betrekking tot het aspect 'cultuurhistorie'.

Figuur 1. Zicht op het plangebied vanuit het zuidwesten. Op de achtergrond herkennen we de bebouwing van Doonheide I (foto: 20 maart 2020).

Uit de analyse is naar voren gekomen dat we in het plangebied te maken hebben met bouwlandkampen in de context van de gehuchten Deel en Doonheide, die in de afgelopen eeuw geleidelijk getransformeerd zijn als gevolg van de schaalvergroting in de landbouw (hoofdstuk 2), maar desondanks nog belangrijke kwaliteiten bezitten. Veel van deze kwaliteiten hebben een hoge cultuurhistorische waarde, die deels boven- en deels ondergronds aanwezig is (hoofdstuk 3). In de plannen is daar op dit moment niet in alle gevallen rekening mee gehouden (hoofdstuk 4). Daarom hebben we adviezen geformuleerd op welke wijze er met de cultuurhistorische waarden zowel in het planologisch beschermde gebied als het gebied zonder planologische bescherming rekening kan worden gehouden, waardoor de ruimtelijke kwaliteit van het plangebied vergroot kan worden (hoofdstuk 5).

Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud.....	4
1 Inleiding	5
1.1 Kader	5
1.2 Onderzoeksgebied	6
1.3 Beoogde ontwikkeling	7
1.4 Uitvoering, aanpak en leeswijzer	10
2 Historische analyse	11
2.1 Reeds verricht onderzoek.....	11
2.2 Analyse van het gebied	12
3 Cultuurhistorische waarden.....	33
3.1 Inventarisatie.....	33
3.2 Waardering.....	36
4 Confrontatie met de plannen	39
5 Conclusies en aanbevelingen	42
5.1 Conclusies.....	42
5.2 Aanbevelingen.....	42
Literatuur	49
Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices	50

1 Inleiding

1.1 Kader

heeft namens haar opdrachtgever aan verzocht een cultuurhistorisch onderzoek uit te voeren vanwege de ontwikkeling van circa 268 woningen aan de Boekelseweg in Gemert, een plan dat bekend staat als het plan 'Doonheide'.

Figuur 2. Het onderzoeksgebied, weergegeven op een topografische ondergrond. Het plangebied (zie figuur 5) omvat een iets kleiner gebied. Omwille van het onderzoek zijn enkele fenomenen aan de rand, zoals het beekdal en het erf Boekelseweg 12-12a, ook in het onderzoeksgebied meegenomen.

Concrete aanleiding voor het opstellen van dit cultuurhistorisch onderzoek is de planologische bescherming die de gemeente Gemert-Bakel heeft opgenomen voor de oude akkers in de gemeente.

Met betrekking tot dit plangebied geldt de bescherming concreet voor het deel ten westen van de Boekelseweg.

1.2 Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied wordt grotendeels ingeklemd door de meanderende loop van de Peelsche Loop in het noorden, de straat Meizoentje in het oosten, de weg Doonheide in het zuiden en de Boekelseweg in het westen (figuur 2). Tot het onderzoeksgebied behoort verder een terrein aan de overzijde van de Boekelseweg, grofweg begrensd door de weg Deelse Kampen in het noorden, de Boekelseweg in het oosten, de achterzijde van de erven aan de weg Deel in het zuiden en een kavelgrens in het westen.

Figuur 3. Recente luchtfoto van het onderzoeksgebied (bron: Nationaal Georegister).

Het plangebied omvat min of meer hetzelfde gebied, maar dan zonder het beekdal van de Peelsche Loop en het erf Boekelseweg 12-12a. Dit erf wordt in de plannen gehandhaafd. Aan de overzijde van

de Boekelseweg ligt een volkstuintencomplex, dat verplaatst zou moeten worden naar het perceel achter het genoemde erf Boekelseweg 12-12a. Het resterende deel van het plangebied wordt agrarisch gebruikt of ligt momenteel braak.

Figuur 4. Hoogtebeeld (AHN3) van het onderzoeksgebied en omgeving. We herkennen een hoge kop in het noordoostelijk deel van het plangebied, en juist een helling naar het noordwesten. Het deel van het plangebied aan de westzijde van de Boekelseweg ligt ook wat hoger, het huidige volkstuintencomplex juist wat lager. In het zuidoosten van het plangebied is in groen de uitgegraven wadi herkenbaar.

1.3 Beoogde ontwikkeling

beoogt op het terrein ten oosten van de Boekelseweg circa 268 woningen te ontwikkelen, alsmede een tweetal erven ten westen van de Boekelseweg in het kader van een integrale gebiedsontwikkeling in het zoekgebied stedelijke ontwikkeling. Zoals hiervoor besproken beoogt men het volkstuintencomplex te verplaatsen naar de overzijde van de Boekelseweg, zodat er ruimte vrijkomt

voor de bouw van de genoemde woningen. De aanleg van volkstuinen op de Deelse Kampen is de reden dat voorliggend onderzoek door de gemeente verplicht wordt gesteld bij de planontwikkeling. Een in te passen element in het oostelijk deel is de wadi op de hoek van de straten Doonheide en Meizoentje.

Figuur 5. Stedenbouwkundig raamwerk, maart 2020 (bron: [redacted])

Figuur 6. Plan voor de nadere invulling van het stedenbouwkundig raamwerk, maart 2020 (bron: [redacted])

1.4 Uitvoering, aanpak en leeswijzer

Het onderzoek is uitgevoerd door [REDACTED], historisch-geograaf bij [REDACTED]. Aan de hand van literatuur- en kaartonderzoek en een veldbezoek is het gebied vanuit cultuurhistorisch perspectief onder de loep genomen. Daarbij hebben we met name vanuit de historische geografie gekeken, en waar nodig kennis uit de architectuurgeschiedenis gebruikt. Het onderzoek heeft qua reikwijdte een beperkt karakter gehad; er is geen uitgebreid onderzoek in archieven gedaan en lokale publicaties zijn selectief geraadpleegd.

Hoofdstuk 2 bevat de historische analyse van de ontwikkeling van het plangebied. Daaruit volgt een conclusie over aanwezige cultuurhistorische waarden, die we in hoofdstuk 3 benoemen. In hoofdstuk 4 confronteren we de aanwezige waarden met de beoogde ontwikkeling, om ten slotte in hoofdstuk 5 een conclusie te trekken en adviezen over de omgang met cultuurhistorische waarden te formuleren. Die adviezen zullen we in twee paragrafen behandelen: enerzijds de adviezen ten aanzien van de planologisch beschermde waarden (het akkercomplex Deelse Kampen), anderzijds adviezen ten aanzien van de omgang met cultuurhistorische waarden in het planologisch niet-beschermde gebied ten oosten van de Boekelseweg.

2 Historische analyse

2.1 Reeds verricht onderzoek

2.1.1 *Peelse Loop*

De omgeving van het plangebied is reeds meerdere malen onderzocht van cultuurhistorisch onderzoek geweest. In 2013 voerde Bureau Lantschap een onderzoek uit naar de cultuurhistorische en landschappelijke betekenis van het stroomgebied van de Peelse Loop. Opdrachtgever van dat onderzoek was het Waterschap Aa en Maas. De loop ontspringt op de Peelhorst en mondt noordwestelijk van Gemert uit in de Aa. In de omgeving van de horst zijn wijstverschijnselen zichtbaar: het water in sloten kleurt roodbruin door geoxideerde ijzerdeeltjes. Dat geldt specifiek ook voor de omgeving van Doonheide. Alhoewel de beek nooit een sterke meandering heeft gekend, is het rechte verloop van de oude beek vooral het gevolg van verbeteringswerken in de jaren 1938-1954 en later, in het kader van de Ruilverkaveling Bakel. Daarbij is de beek verbreed, zijn enkele bochten verdwenen en stuwen aangelegd. In de beek zijn geen kunstwerken van cultuurhistorische betekenis aanwezig. Als waardevolle elementen langs de beek noemt Haartsen in of nabij het plangebied:

- Secundaire bewoning vanuit Deel in de Deelse Kampen (hoge totaalwaardering);
- Beekovergangen, o.a. die van de Boekelseweg (hoge totaalwaardering);
- Doonheide: oud bebouwingslint, inmiddels onderdeel uitbreidingswijk (hoge totaalwaardering);
- Landweer: verdedigingswerk waar de Peelse Loop onderdeel van uitmaakte ('thans' lage totaalwaardering).

In de eindconclusie wordt de betekenis van het stroomgebied van de Peelse Loop benadrukt. De rechte loop wordt gekoppeld aan de relatie met de landweer. Schaalvergrotingen in de landbouw en de uitbreiding van Gemert hebben de herkenbaarheid van het oude cultuurlandschap verminderd.

Aanbevolen werd o.a. een deel van de landweer bij Doonheide te reconstrueren, hetgeen ook gebeurd is. Ook werd aanbevolen het rechte verloop van de loop te behouden waar deze onderdeel uitmaakte van de landweer. De meanderende loop ligt hier nu noordelijk van de rechte, zodat de relatie tussen beek en landweer nog herkenbaar is, doch in zijn grotere landschappelijke context wel verstoord.¹

2.1.2 *Oude akkers*

Een tweede belangrijke studie is die naar de oude akkers in de gemeente Gemert-Bakel, bedoeld om waardevolle akkers planologisch te beschermen. Het plangebied ligt volledig binnen de contouren van één van die oude akkers, hier Doonheide genoemd en in totaal 142 hectare groot. Zoals hiervoor al gemeld is slechts een klein deel ten westen van de Boekelseweg beschermd, in totaal 24,3 hectare. Tot de kenmerken van dit akkercomplex, voor zover relevant voor het plangebied, worden gerekend:

- Historische bebouwingslocaties Doonheide: lintvormige akkerrandbebouwing langs de zuidzijde van de weg, met o.a. de oude hoeve De Wouw;
- Nabije ligging van het gehucht Deelse Boom met de Antoniuskapel;

¹ Haartsen, 2013

- Deelse Kampen als restant van een akkercomplex, met vermoedelijk langs de noordrand ook een landweer zoals die verder oostelijk is aangetroffen en gevisualiseerd;
- Aantasting van de open akkers door bebouwing.

Het deel van de oude akkers ten oosten van de Boekelseweg wordt als geheel laag gewaardeerd vanwege de hoge mate van aantasting door woonwijken en industrie. Het intacte deel ten westen van de Boekelseweg wordt hoog gewaardeerd vanwege het grotendeels ongeschonden karakter van de open akker en de ruimtelijke samenhang met het zuidelijk gelegen gehucht.²

2.2 Analyse van het gebied

2.2.1 Inleiding

Vanuit verschillende perspectieven is er in de afgelopen jaren al naar Doonheide ('aan de heide'³) gekeken, steeds als onderdeel van een groter gebied (stroomgebied Peelse Loop of akkercomplex). In deze analyse zullen we inzoomen op het plangebied en nader in beeld brengen, hoe het gebied zich in de loop der eeuwen heeft ontwikkeld en wat daarvan op dit moment nog bestaat.

2.2.2 Ondergrond

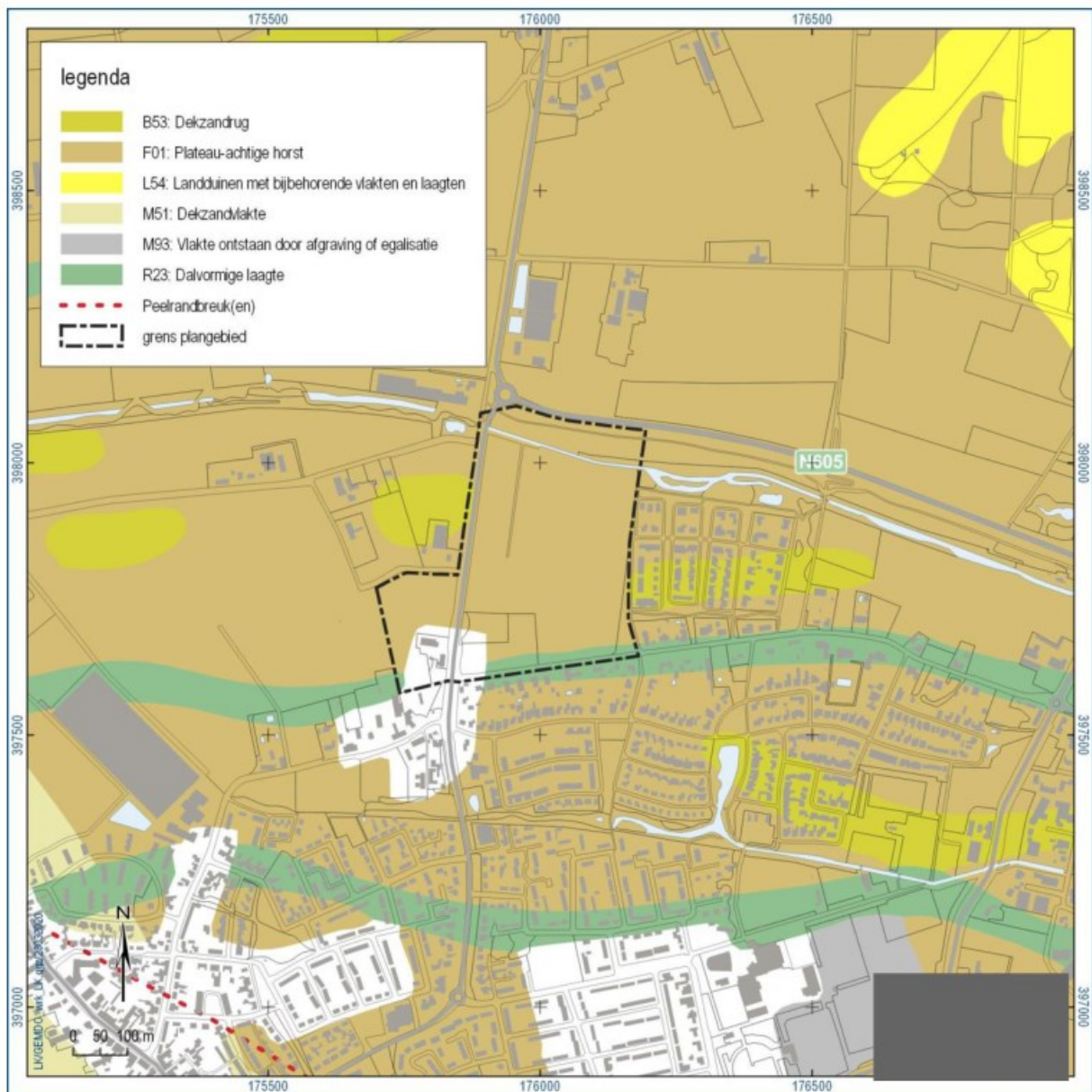
Het plangebied ligt op de Peelhorst, een tektonisch stijgend gebied tussen de Roerdalslank in het westen en de Venloslenk in het oosten. De westelijke begrenzing van deze horst, de Peelrandbreuk, bestaat feitelijk uit meerdere breuklijnen die een vertakt kaartbeeld geven. Het landschap van het plangebied bestaat uit omhoog gestuwde rivierzanden, afgedekt door een dunne laag dekzand. Geomorfologisch wordt het als een plateauachtige horst aangeduid (F01). Deze horst wordt doorsneden door periglaciale dalvormige laagten. In de omgeving van het plangebied vinden we ze ter plaatse van de straat Doonheide en in de lengterichting van de Pastoor Gautiusstraat. De vergraven Peelse Loop ligt niet in zo'n natuurlijke laagte, evenmin als de Molenbroekse Loop⁴. Op enkele plekken liggen kleine dekzandkoppen (B53) op die horst.

Op die landvormen bevindt zich door geleidelijke ophoging een plaggendek. Plaggendekken ontstonden door onbedoelde ophoging van met mest meegevoerde minerale bestanddelen vanaf de late middeleeuwen, of door doelbewuste afschuiving van deze dekken in laagten in het landschap, om de grond daar beter bruikbaar te maken. Het hele plangebied bestaat uit enkeerdgronden: met plaggendekken afgedekte gronden, waarvan de opbouw onder het plaggendek niet is vastgelegd.

² Van de Water, 2016

³ <http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/doonheide> ; zie Otten, 1989

⁴ De Peelse Loop buigt ter hoogte van de Esdonksedijk naar een zijdal van de Aa toe.

Figuur 7. Geomorfologische kaart (1:50.000) van het plangebied en omgeving.

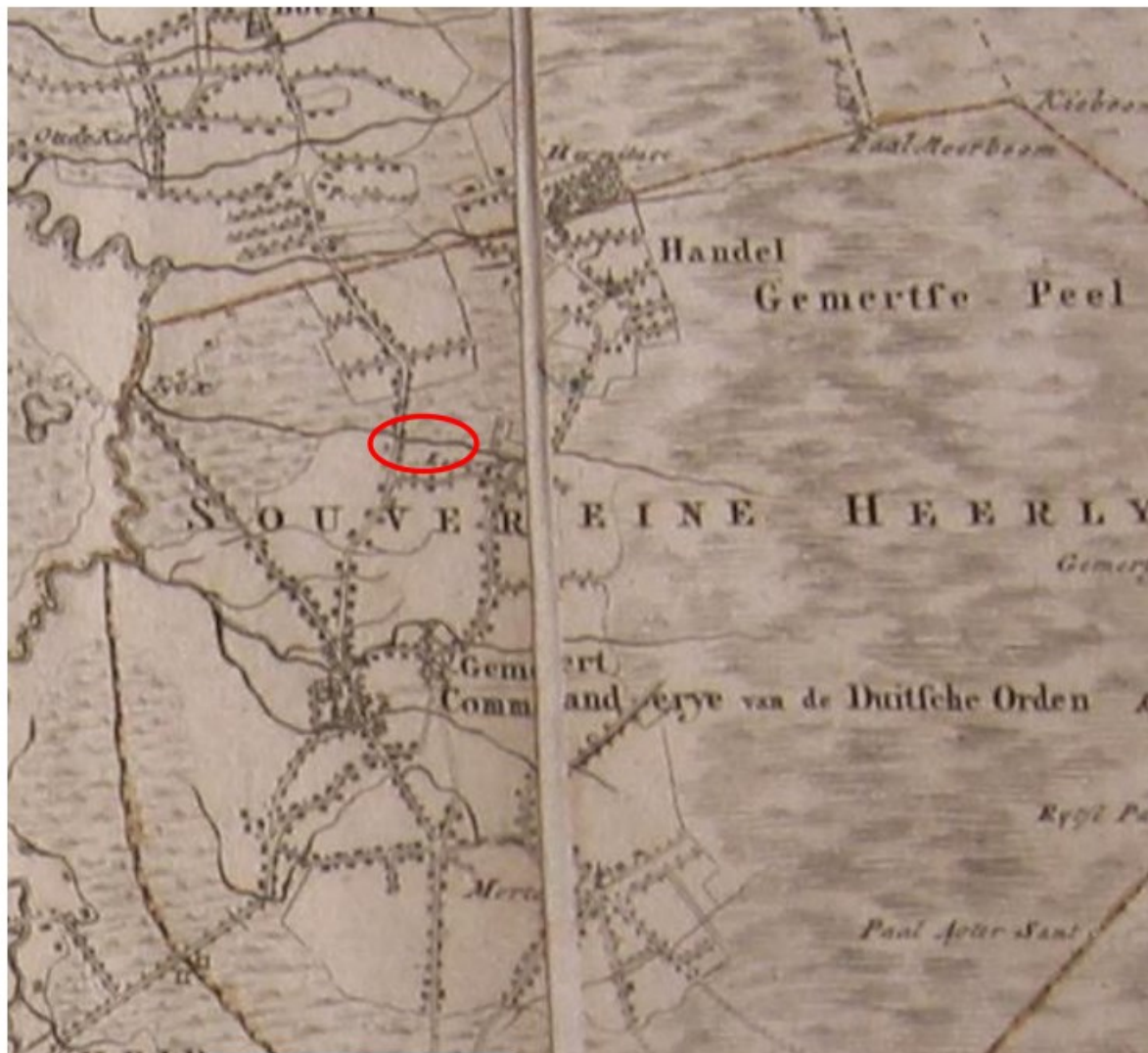
Figuur 8. Bodemkaart (1:50.000) van het plangebied en omgeving.

2.2.3 Vóór 1800

Uit de periode vóór 1800 hebben we slechts enkele vrij grove kaartbeelden van het gebied, die weinig inzicht over de landschappelijke structuur geven. We herkennen bijvoorbeeld vaak wel de Peelse Loop, de Boekelseweg en de weg Doonheide, maar daar blijft het dan ook wel bij. Voor onze analyse hebben we daaraan niet zoveel. Interessanter is de conclusie op basis van archeologisch onderzoek dat langs de zuidoever van de Peelse Loop een landweer heeft gelegen die mogelijk al in de late middeleeuwen werd aangelegd, om Gemert vanuit het noorden tegen invallen te beschermen. Deze fungeerde als een secundaire landweer achter de landweer op de grens met Boekel.⁵ Die landweer beschermde het passeerbare land tussen de Peelmoerassen in het oosten en de natte beekdalen in het westen. In het zuiden van Gemert lag een vergelijkbaar systeem langs de Snelle Loop, nu voor invallen vanuit het

⁵ Schriftelijke mededeling [redacted] Gemert).

zuiden.⁶ Mogelijk is de dubbele verdedigingslinie vergelijkbaar met de landweren ten noorden en ten zuiden van Deurne, wat verder zuidelijk langs de Peelrand gelegen.⁷ Ook in Aarle-Rixtel en Bakel-Milheeze lagen vergelijkbare landweren.⁸

Figuur 9. Kaart van [redacted] (1794), met in de cirkel het plangebied. Zichtbaar zijn de Boekseweg naar het noorden, de weg Doonheide naar het oosten en de Peelse Loop.

In het gehucht Doonheide, oorspronkelijk 'Aan de Heide' genoemd, lagen in de late middeleeuwen meerdere hoeven, onder meer eigendom van het klooster Soeterbeeck. Aan het eind van de 17e eeuw werd de heide, genaamd Schutboom, ter ontginning uitgegeven.⁹

⁶ [redacted] 2019

⁷ [redacted] 2020

⁸ Schriftelijke mededeling [redacted] (Gemert).

⁹ [redacted] 1989; schriftelijke mededeling [redacted] (Gemert).

2.2.4 1800 - 1850

Deel en Doonheide

De topografisch-militaire kaart uit 1838, opgesteld aan de hand van de kadastrale opmetingen van enkele decennia eerder ¹⁰, geeft het eerste visuele beeld van de topografische structuur van het gebied. We herkennen er het gehucht Deel, dat langs de huidige wegen Deel en Doonheide ligt, alsmede het gehucht Doonheide verder oostelijk, grofweg langs de weg Doonheide ten oosten van de Lieve Vrouwesteeg. Langs de akker tussen beide gehuchten lagen ook enkele erven. Beide gehuchten lagen als het ware ingeklemd in een lange oost-west-gestrekte zone tussen twee oost-west-verlopende akkercomplexen. Deze laagten was ingevuld door erven langs de zuidzijde van de weg Doonheide en door houtsingels omgeven bouwlandkampen ten noorden ervan. Achter die bouwlandkampen begon de noordelijke van beide langgestrekte akkers. In de huidige verkaveling is die smalle zone met bouwlandkampen, die aan de noordzijde door een weg begrensd werd, nog herkenbaar in de noordrand van de volkstuinten en de groenzone van De Leubber in het reeds gebouwde deel van de wijk Doonheide.

Oude akkercomplex van Doonheide

Het akkercomplex ten zuiden van de weg Doonheide had het karakter van een werkelijke open akker: een volledig open ruimte, met afgebogen randen (gebaseerd op het onderliggende reliëf), slechts doorsneden door noord-zuid-lopende akkerpaden.

Het akkercomplex Deelse Kampen

Van de beide akkercomplexen binnen het plangebied is het westelijke, de Deelse Kampen, het oudst. Het had een kleinschalig onregelmatig karakter. Dat laatste gebied de Deelse Kampen werd genoemd, mogelijk als een latere uitbreiding van het oudere akkercomplex in het zuid(oost)en, past daarom bij het ruimtelijke beeld. De kampen werden door houtwallen of –singels omgeven.

Het akkercomplex Schutboom (ten oosten van de Boekelseweg)

Het noordelijke akkercomplex, ten oosten van de Boekelseweg, had een relatief regelmatig karakter, met grote rechte blokken, onderverdeeld in strookkavels (Schutboom, ontgonnen vanaf het einde van de 17e eeuw). Ook deze akkers werden door houtwallen of –singels omgeven.

Interessant is dat er op het kadastraal minuutplan uit ca. 1815 niet alleen bebouwing te zien is langs de zuidzijde van de weg Doonheide, maar ook langs de noordzijde van de parallelle weg volkstuinten – De Leubber. Net buiten het plangebied lag dit erfie nog tegen een toenmalige landweg, net ten oosten van de huidige weg Meizoentje ¹¹; bouwman [redacted] bezat in 1832 de strook land achter zijn huis. De grote bouwlandkamp tussen Boekelseweg en Meizoentje was verkaveld in lange stroken, tussen de oeverzone van de Peelse Loop in het noorden en de weg volkstuinten – De Leubber in het zuiden. In het veld waren die stroken hooguit als gewasgrenzen zichtbaar; het waren geen topografische grenzen. In zo'n strook lag ook het land van [redacted]

¹⁰ De Gemertse minuutplannen zijn nog in het Frans opgesteld en dateren dus uit de eerste jaren van de kadastrale opmetingen.

¹¹ Het begin van de huidige Meizoentje, haaks op de Doonheide, markeert ongeveer het begin van het oude landweggetje. Dat liep na 100 meter echter anders naar het noorden door dan de huidige straat.

Grondgebruik van de kampen

Niet het hele plangebied was in 1838 als akker in gebruik. Langs de oostzijde van de Boekelseweg lag een lange strook met blokvormig verkavelde percelen grasland, over de hele lengte tussen Peelse Loop en de weg Doonheide. Vanaf de Boekelseweg leek het landschap dus veel kleinschaliger dan het daarachter, en ook aan de overzijde van de weg, was.

Aan die overzijde lagen ook twee grote bouwlandkampen, als akker in gebruik, van elkaar gescheiden door de met bomen beplante weg Deelse Kampen. Vanouds keek men hier zo de kampen op – het erf Deelse Kampen 1 is van relatief recente datum (1986, volgens de BAG).

Figuur 10. Een bewerking van de kaart uit 1838 met feitelijk dezelfde informatie, namelijk de TMK van kort na 1850.

2.2.5 1850-1900

Het beeld aan het einde van de 19e eeuw was niet wezenlijk anders dan een goede 60 jaar eerder. Belangrijke veranderingen waren het verdwijnen van de perceelsrandbeplanting in de zone direct aan de Boekelseweg (waardoor men een vrij zicht naar het oosten had), de verharding van de Boekelseweg en de omzetting in grasland van een deel van de noordelijke bouwlandkamp ten westen van de Boekelseweg, ongeveer waar nu Deelse Kampen 1 is. Het kaartbeeld geeft vooral een beter zicht op de vele houtsingels die rond de verschillende grote bouwlandkampen en – zeer dicht – langs de noordzijde van de weg Doonheide voorkwamen.

Figuur 11. Het plangebied op de Chromotopografische Kaart des Rijks, 1899.

2.2.6 1900-1940

Ook rond 1930 was het landschapsbeeld in en rond het plangebied nog nauwelijks gewijzigd. Een enkel erf buiten het plangebied was verdwenen, namelijk een boerderij aan de westzijde van de Lieve Vrouwesteeg ter hoogte van De Lebber. Het erfje ten oosten van de straat Meizoentje, in dezelfde rij als het verdwenen erf gelegen, was er nog wel. Het was het enig overgebleven erf aan de weg die wij nu kennen als De Lebber, maar die dus vroeger tussen Boekelseweg en Lieve Vrouwesteeg liep.

Figuur 12. Het plangebied op de Chromotopografische Kaart des Rijks, 1930.

Figuur 14. Een partijtje voetbal, met op de achtergrond de al vervallen boterfabriek (bron: [redacted] Gemert).

2.2.7 1940-1970

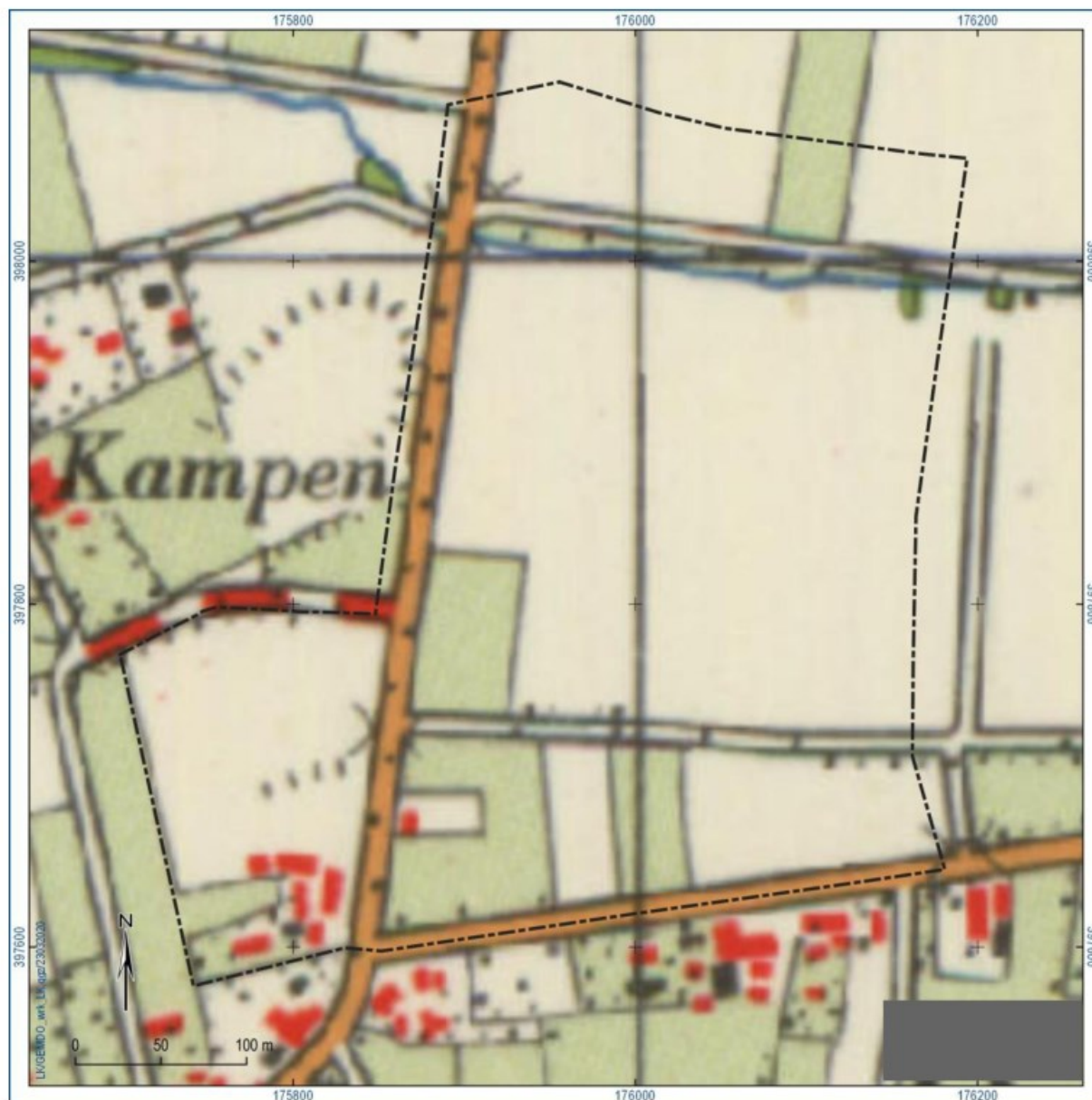
De topografische kaart van 1953 laat zien hoeveel er in de voorgaande decennia was veranderd. Alhoewel het oude wegenpatroon nog bestond, dus inclusief 'De Lebber' tussen Boekelseweg en Lieve Vrouwesteeg en de opgeschoven voorganger van de straat Meizoentje, was nu het oude erf verdwenen, evenals een groot deel van de houtsingels rond de bouwlandkampen en in de zone tussen de straten De Lebber en Doonheide. Langs de zuidzijde van De Lebber resteerde nog een bomerij, waarvan nu overigens nog 6 zomereiken en 1 stronk van een zomereik langs het volkstuintencomplex over zijn.

Figuur 15. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1954.

Ook langs de weg Doonheide stonden langs de noordzijde hier en daar nog bomen. Ook haaks op beide wegen, ter plaatse van de huidige volkstuinten, stonden nog relictten van de oude perceelsrandbeplanting. Terwijl het landschap door het verdwijnen van veel beplanting geleidelijk was

uitgekleed, was het grondgebruik nog wel als vanouds. Het merendeel van de oude akkers was nog steeds als akker in gebruik. Interessant is ook dat er ter plaatse van de huidige volkstuinen een erfje was verschenen. We schreven er hiervoor al over.

Figuur 16. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1963.

Het kaartbeeld van 1963 laat min of meer een identieke situatie zien. Het bebouwingslint langs de weg Doonheide was iets verdicht, maar op de structuur had dat weinig invloed. Het achterliggende bouwland was deels in grasland omgezet, evenals delen van het bouwland binnen het plangebied. Ook was de perceelsrandbeplanting nog wat verder afgenomen. De oude wegen door het plangebied lagen er in 1963 nog. De weg Doonheide was nu, net als de Boekelseweg, verhard, de Deelse Kampen vermoedelijk halfverhard. Het erf Boekelseweg 12-12a was door nieuwe gebouwen, mogelijk stallen, fors uitgebreid.

2.2.8 1970-2000

Ten opzichte van 1963 was er in 1973 niet erg veel veranderd. Het grondgebruik was in verband met de naar veeteelt opschuivende Brabantse boerenbedrijven nog wat meer in grasland veranderd, maar grote delen van de bouwlandkampen ten noorden van de straat Doonheide waren nog altijd in gebruik als akkerland. Ook de oude wegen 'De Lebber' en 'Meizoentje' zoals we ze anachronistisch noemen, lagen er nog, voor de eerstgenoemde deels zelfs nog met bomenrijen erlangs.

Figuur 17. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1973.

Omstreeks 1980 werd het gedeelte van de Deel ten zuiden van de Doonheide in 'Boekelseweg' hernoemd. In diezelfde periode is de oude langgevelboerderij Boekelseweg 7-9 afgebroken ten

behoefte van het nog bestaande woonhuis. De aanleg van de Vondellaan betekende de doorsnijding en het deels verdwijnen van het gehucht Deelse Boom.¹⁸

De belangrijkste verandering in 1984 was de verdere wijziging van het grondgebruik. In de hoek van Peelse Loop en Boekelseweg was een areaal met boomteelt ontstaan, behorend bij een bedrijf verder noordelijk langs de Boekelseweg. Verder waren grote delen van het gebied van akkerland naar grasland omgezet, met uitzondering van een groot blok tussen Peelse Loop en Doonheide.

Figuur 18. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1984.

De voorloper van de huidige Meizoentje was inmiddels verdwenen, terwijl de 'verlengde De Leubber' nog wel bestond, maar de bomen erlangs goeddeels verdwenen waren. Vanuit het zuiden vorderde de

¹⁸ Schriftelijke mededeling [redacted] (Gemert).

nieuwbouw van Gemert, maar nog wel op behoorlijke afstand achter de weg Doonheide. Het erfje ter plaatse van de latere moestuinen was verdwenen.

De topografische kaart uit 1993 laat een verdere kaalslag van het landschap zien. De voorloper van de huidige De Lebber was nu ook helemaal verdwenen; de gespaarde bomen langs het huidige volkstuintencomplex stonden vermoedelijk in een verder open landschap. De boomteelt bestond nog steeds, en verder was het grondgebruik toch weer wat richting akkerbouw opgeschoven. Inmiddels was ook het erf Deelse Kampen 1 aangelegd. De bebouwing langs de weg Doonheide was ten opzichte van de eerdere situaties niet heel wezenlijk gewijzigd. Hetzelfde kaartbeeld zien we min of meer in 1998, met de opmerking dat op dat moment de volkstuinten op de kaart verschijnen, evenals de oprijstrook vanaf de Boekelseweg naar die tuinen.

Figuur 19. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1993.

2.2.9 2000-heden

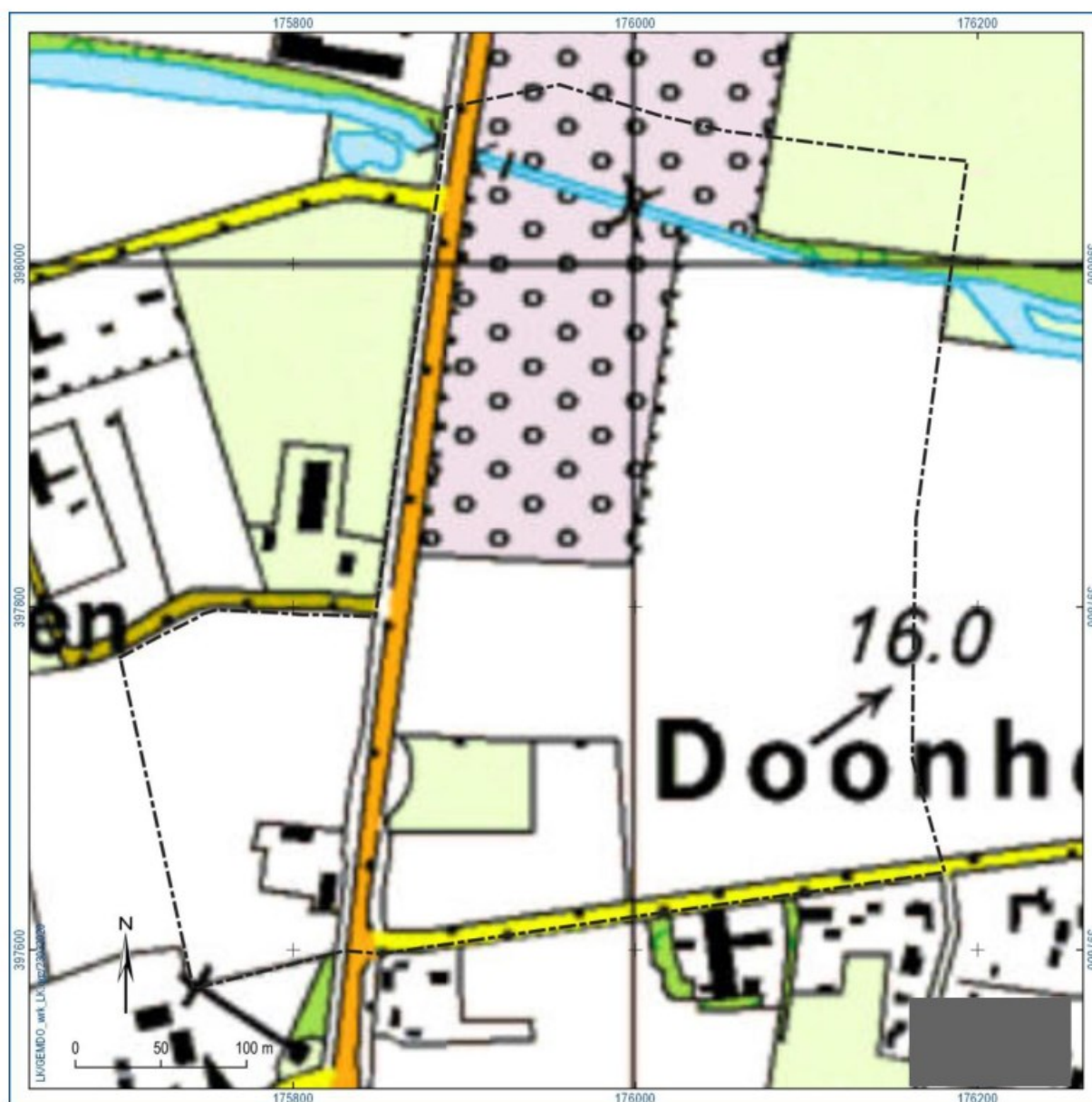
Vanaf 1998 deden zich belangrijke wijzigingen in het gebied voor. Op de topografische kaart van 2003 herkennen we de eerste bebouwing die tussen de Molenbroekse Loop en de lintbebouwing van Doonheide verrees. Doonheide was daarmee de rand van de bebouwde kom geworden. Wel bleef het oude gehucht door de stedenbouwkundige opzet herkenbaar. Verder herkennen we aan de Peelse Loop dat er in die jaren natuurontwikkeling had plaatsgevonden, door de aanleg van waterpartijen aan de zuidelijke oever. Het perceel boomteelt bestond in 2003 nog altijd.

In 2009 was de nieuwbouw ten zuiden van de straat Doonheide verder gevorderd. Een groot aantal huizen aan de straat Doonheide was bovendien in historiserende stijl opnieuw opgetrokken, zodat er nauwelijks nog 'oorspronkelijke' bebouwing overbleef. Het plangebied was nog altijd grotendeels als akkerland in gebruik, maar ook het perceel boomteelt was nog steeds aanwezig.

Figuur 20. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1998.

Het kaartbeeld uit 2013 laat zien dat er nu ook aan de overzijde van de weg Doonheide was gebouwd, het nieuwproject met de straten Meizoentje en De Leubber zoals we die eerder noemden. Aan de noordzijde werd in dit project de oude landweer, die bij archeologisch onderzoek voorafgaand aan de bouw gevonden was, gevisualiseerd door een gedeeltelijke reconstructie. Zowel boomteelt als volkstuinen waren in 2013 aanwezig. Het kaartbeeld van 2015 laat zien dat de boomteelt toen verdwenen was, en was omgezet in grasland. Bovendien was men nu ook in de oksel van Vondellaan en Doonheide begonnen met het ontwikkelen van een woonwijk. De meest recente topografische kaart, die van 2016, laat zien dat het voormalige boomteeltgebied nu als akkerland in zijn oude omgeving opnieuw was opgenomen.

Figuur 21. Het plangebied op de Topografische Kaart, 2003.

Figuur 22. Het plangebied op de Topografische Kaart, 2009.

Figuur 23. Het plangebied op de Topografische Kaart, 2013.

Figuur 24. Het plangebied op de Topografische Kaart, 2016.

2.2.10 Grote lijn

Wat herkennen we uit bovenstaande nu voor grote lijnen? Het gaat om de volgende zaken:

- Langs de huidige wegen Deel – Beverdijk – Doonheide lag de oudste bebouwing, deels als cluster en deels als lint, soms eenzijdig, soms tweezijdig langs de weg. Ten zuiden van dat lint lagen de oude open akkers, ten noorden ervan eerst kleine, en daarachter grotere bouwlandkampen, deels ook onregelmatig gevormde kleinere kampjes (Deelse Kampen, ten westen van de Boekelseweg).
- Met name vanaf circa 1930 is het oude cultuurlandschap in fasen verder uitgekleeft, eerst door het verdwijnen van beplanting, vervolgens door het verdwijnen van wegen en paden. Ondanks een periode dat het gebruik als grasland opkwam, is het gebruik als akkerland altijd dominant gebleven.

- Vanaf circa 1980 vinden typische dorpsrandfuncties hun weg naar het gebied, zoals boomteelt en later ook volkstuintjes. Met de groei van de kern Gemert bereikten omstreeks 2000 de uitbreidingen van de kern Gemert het gebied. Met de bouw van de wijk Doonheide ten noorden van de straat met die naam is het oude landschap hier definitief gaan 'dichtlopen'. De nu voorstaande ontwikkeling is daarop een vervolg.

3 Cultuurhistorische waarden

3.1 Inventarisatie

In figuur 26 hebben we de belangrijkste cultuurlandschappelijke relictten van het plangebied in beeld gebracht. Daarbij hebben we gekeken naar plekken, lijnen en karakteristieken die van belang zijn voor de structuur van het gebied (zoals een historische erflocatie, los van de aanwezige bebouwing, en een verdwenen weg waarnaar nog verwijzingen in de verkaveling te zien zijn), en naar waardevolle individuele objecten (w.o. enkele bomen).

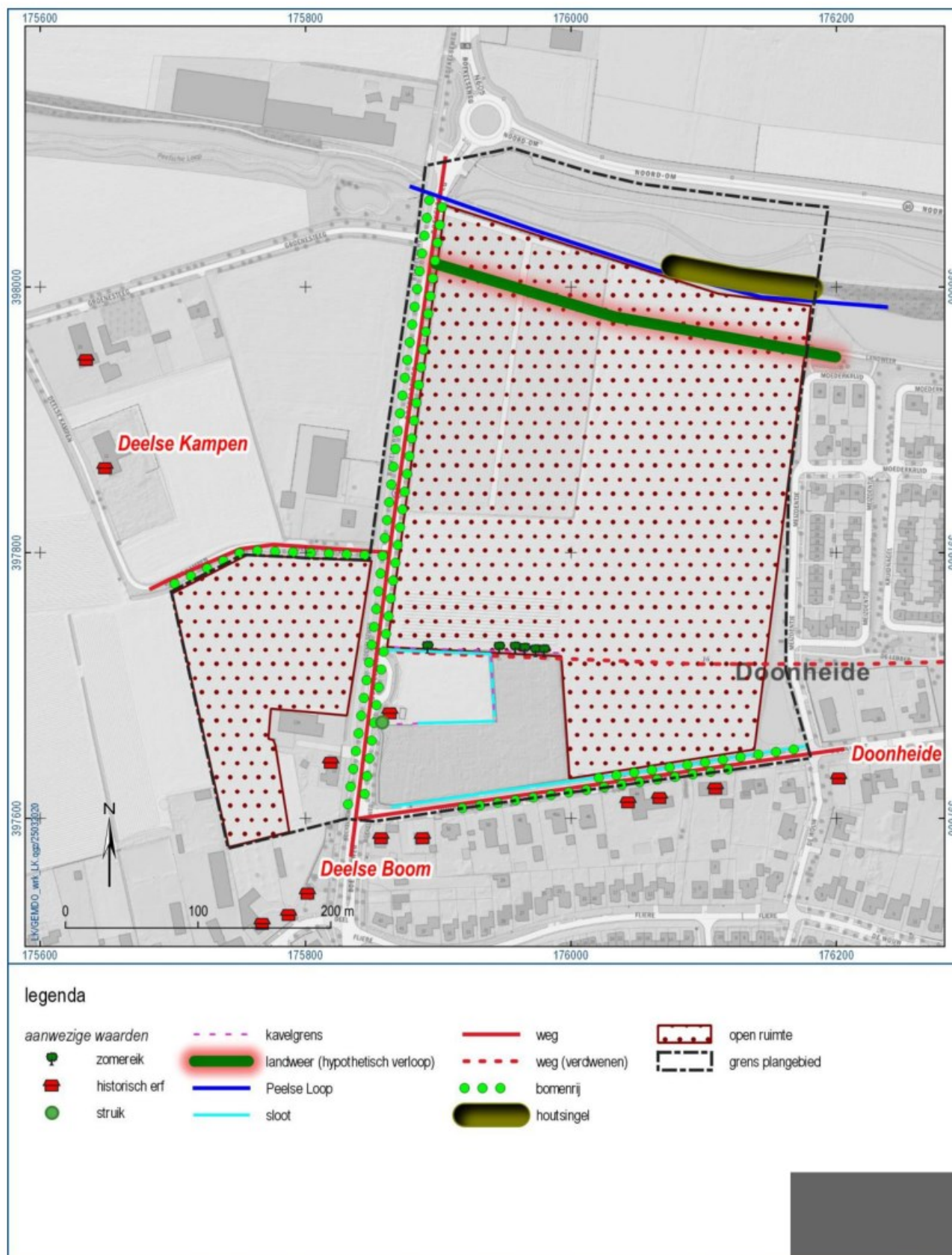
Het gaat om de volgende zaken:

- De historische gehuchten van Deelse Boom – Doonheide ten zuiden en zuidwesten, en Deelse Kampen ten noordwesten van het plangebied, met een open ruimte daartussen aan weerszijden van de Boekelseweg;
- De noordrand van het volkstuintencomplex als relict van een oude perceelsgrens, inclusief de daar aanwezige zomereiken en mogelijk ook de daar verlopende sloot;
- De sloot met berm langs de noordzijde van de straat Doonheide;
- De – weliswaar jonge – laanbeplanting langs Boekelseweg en Doonheide;
- Het open karakter en gebruik als akkerland van grote delen van het plangebied;
- De rechte loop van de Peelse Loop (met houtsingel) en de beek als onderdeel van een oud landweersysteem, die verder waarschijnlijk vooral ondergronds nog aanwezig is;
- De wegen/straten Boekelseweg, Doonheide, Deelse Kampen, alsmede de eerste tientallen meters van Meizoentje (buiten plangebied) als onderdeel van de historische infrastructuur van het gebied.

Structuren die niet op de kaart voorkomen, worden niet van waarde geacht. Dat geldt bijvoorbeeld voor de knotbomenrij rond de oprijlus aan de zijde van de Boekelseweg.

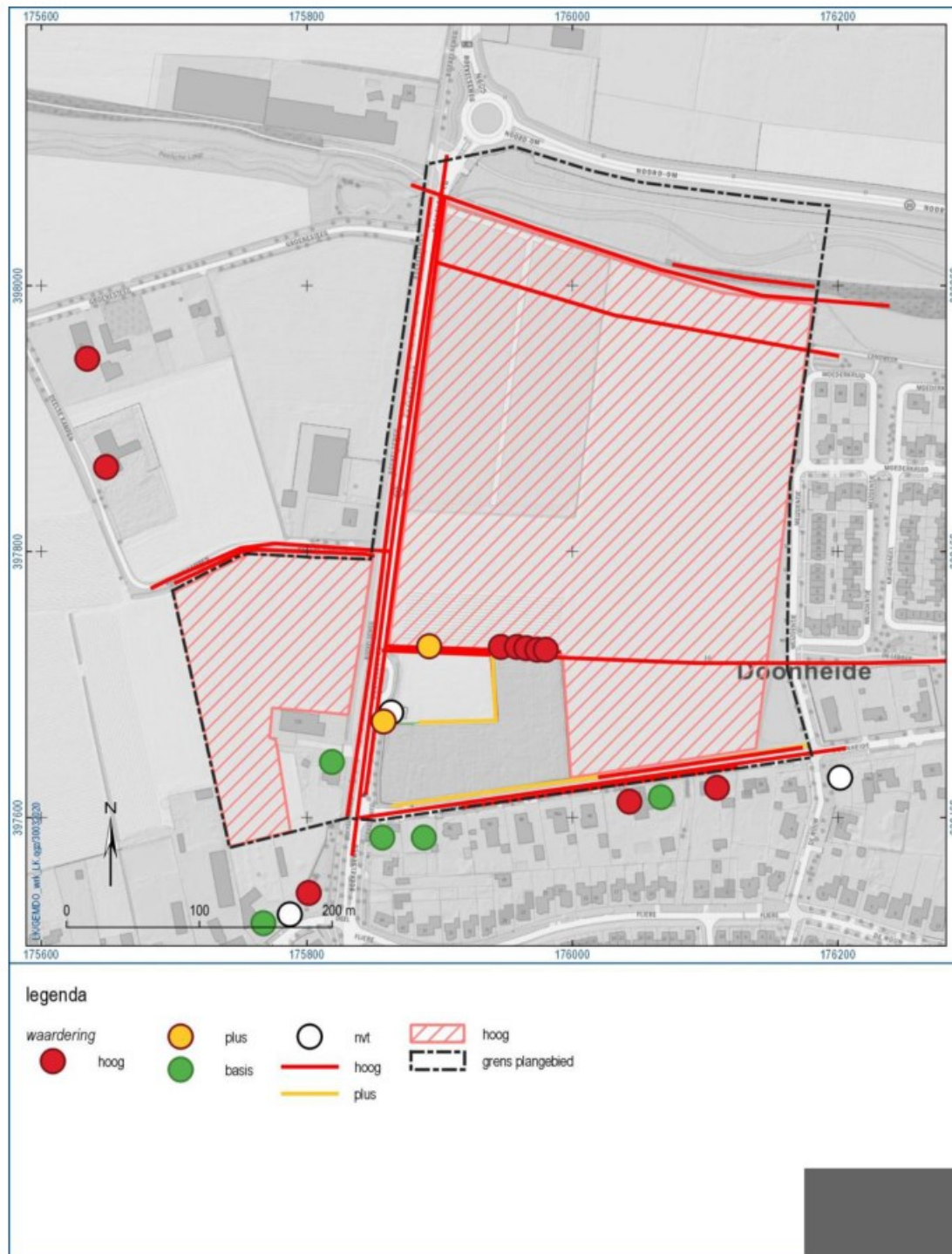
Figuur 25. Het nog bestaande woonhuis Doonheide 56: als object niet waardevol, maar wel op een oud erf (bron: beeldcollectie Gemeentearchief Gemert-Bakel).

Figuur 26. Cultuurlandschappelijke waarden in het plangebied (inventarisatiekaart). De namen in rood zijn de historische gehuchtnamen rond het plangebied.

3.2 Waardering

Bij de waardering zijn we uitgegaan van één geïntegreerde waardering die recht doet aan de betekenis van de elementen voor de lokale situatie. Er is in scores niet uitgesplitst naar de verschillende criteria, maar in de formulering van een waarde is aandacht besteed aan de criteria zeldzaamheid, gaafheid, cultuurhistorische betekenis, herkenbaarheid en herinneringswaarde.

Figuur 27. Waarderingskaart cultuurhistorie in het plangebied.

De waarderingskaart laat zien, dat vooral het beeld van de open akkers en de daarin liggende structuurlijnen hoog scoren. Aan weerszijden liggen de verschillende gehuchten, die ondanks de soms beperkte hoeveelheid historische bouwmassa, ook sterk structuurbepalend is voor het gebied. Afwijkend ten opzichte van de open-akker-waardering op gemeentelijke schaal geldt hier, dat de open akker oostelijk van de Boekelseweg nog zowel de verbinding met het gehucht langs de weg Doonheide als die met de Peelse Loop heeft. Voor de kamp aan de overzijde geldt, dat deze deel uitmaakt van een groter geheel waar de gradiënt nog beter bewaard gebleven is. Bovendien vormt de kamp de open ruimte tussen de gehuchten Deelse Boom en Deelse Kampen.

Figuur 28. De Peelse Loop in het plangebied (foto: [redacted] 20 maart 2020).

De oude structuurlijnen als wegen met bomenrijen en met gehuchtbebouwing, evenals de watergangen, vormen de kapstukken waaraan het landschap is opgehangen. Ondanks de schaalvergroting in het gebied is een groot deel nog herkenbaar, inclusief de oude grens tussen het kleinschalige kampenlandschap tegen de weg Doonheide en de daadwerkelijke akkers richting de Peelse Loop. De onderverdeling van dat kampenlandschap, de twee sloten tegen de volkstuinten, zijn van betekenis maar hebben niet de hoogste waarde. Datzelfde geldt voor een vermoedelijk relict van de erfbeplanting van het boterfabriekje in de vorm van een struik (meidoorn?). Daarnaast staat een conifeerachtige, die we niet op de kaart hebben meegenomen.

Op het niveau van individuele objecten is het beeld veel wisselender. We herkennen er verdwenen erven die 'niet van toepassing zijn', erven met minder waardevolle bebouwing die wel de gebiedsstructuur ondersteunen, en waardevolle bebouwing, waartoe zowel gebouwen met

beeldkwaliteit als beschermde monumenten ¹⁹ vallen. Los van de waarde vormen ze samen de stedenbouwkundige structuren van oude gehuchten Deelse Boom, Doonheide en Deelse Kampen in het gebied.

¹⁹ Sint-Antoniuskapel, Deel 94.

4 Confrontatie met de plannen

In het stedenbouwkundig raamwerk en het daarop gebaseerde plan zien we een aantal uitgangspunten terugkomen die in lijn zijn met de uitkomsten van het cultuurhistorisch onderzoek:

- de Boekelseweg en Doonheide blijven als belangrijke assen bestaan;
- de nog aanwezige rechte loop van de Peelse Loop wordt niet aangetast;
- het verschil tussen de oude kleinschalige landschappelijke invulling tegen de weg Doonheide en het grote open veld in het noorden, tot aan de Peelse Loop, blijft herkenbaar;
- een deel van de open kamp ten westen van de Boekelseweg blijft als onbebouwd terrein behouden, met uitzondering van het gedeelte langs de Boekelseweg waar bebouwing geprojecteerd is (zie ook figuur 30);
- de noordrand van de volkstuinen als oude kavelgrens met daarbij behorende beplanting blijft bestaan als stedenbouwkundige rand;
- het vroegere erf en land van het boterfabriekje blijft als groene ruimte (deels) herkenbaar.

Andere waardevolle aspecten zijn daarentegen niet of niet volledig te herkennen. In de eerste plaats betreft het de beoogde (gedeeltelijke) bebouwing van open landschappelijke ruimtes, waarvan het westelijk deel (dat de gehuchten Deelse Boom en Deelse Kampen van elkaar scheidt) als oude akker planologisch beschermd is. Daar is een tweetal erven gepland.

Figuur 29. De geplande erven (binnen de blauwe lijn): het bebouwen van een waardevolle open akker.

Figuur 30. De contouren van de geïdentificeerde oude akkers van het complex Doonheide – Lodderdijk, met in rood het gedeelte dat de dubbelbestemming Waarde – Oude Akker heeft gekregen. In groen de bouwlocatie: weliswaar een klein deel van de beschermde akker, maar voor het aanzicht (vanaf de Boekelseweg) en de structuur (scheiding tussen gehuchten) wel een belangrijk deel (bron: [redacted] 2016).

Er is evenmin in de plannen rekening gehouden met de structuurbetekenis van het tracé van de landweer als lijn door het gebied.²⁰ De gereconstrueerde landweer in Doonheide I loopt in het noordelijk bouwveld dood tegen de geplande nieuwe bebouwing (met een kanttekening: het exacte verloop is nog niet bekend).

Figuur 31. In blauw het ingepaste verloop van de oude kavelgrens die nu nog aan de beplanting en sloot langs het volkstuintencomplex herkenbaar is, in oranje de doodlopende lijn van de gereconstrueerde landweer.

In het plan dat is gebaseerd op het stedenbouwkundig raamwerk is bovendien bebouwing aan de weg Doonheide voorzien, terwijl het hier van oudsher om een éézijdige lintbebouwing gaat.

²⁰ Daarbij incalculerend dat het exacte verloop nog niet bekend is.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

In het te ontwikkelen plan is op veel punten rekening gehouden met de historische structuur van het gebied en de aanwezige waarden. Op andere onderdelen is de historische structuur niet in de plannen vertaald, zoals hiervoor al aangehaald. We zullen in dit hoofdstuk een aantal aanbevelingen doen voor het verder aansluiten van de opgave en de cultuurhistorische waarden op elkaar.

5.2 Aanbevelingen

5.2.1 *Planologisch beschermd gebied*

Inleiding

Met de bouw van de erven en de verplaatsing van de volkstuinen wordt het waardevolle akkercomplex Doonheide ontegenzeggelijk aangetast. Om te kunnen bepalen in welke mate van die aantasting sprake is, halen we beide onderdelen uiteen.

Figuur 32. Het terrein voor de twee erven (rechts), met links op de achtergrond Boekelseweg 12a (foto: [redacted] 20 maart 2020).

Erven

De twee erven worden aangelegd in een lint langs de Boekelseweg. De plaats van de woningen kan worden beschouwd als de eerste uitbreiding van lintbebouwing in relatief lange tijd. Op de bouw van het erf Deelse Kampen 1 na was het aantal erven in deze rij sinds de vroege 19e eeuw niet noemenswaardig gegroeid, waardoor de gehuchten Deelse Boom en Deelse Kampen nog duidelijk van elkaar gescheiden waren.

Eenzijds betekent de realisatie van deze erven het deels aan elkaar groeien van beide gehuchten, die dan minder als individuele gehuchten herkenbaar zijn. Als historische uitloper van Gemert is de Boekelseweg aan de andere kant een typisch voorbeeld van een as waarlangs vanuit historisch perspectief een (beperkte) uitbreiding van het bebouwingslint voorstelbaar is, mits er zichtbaar enige lucht blijft bestaan tussen de gehuchten Deelse Boom en Deelse Kampen. Het komt dan aan op de structuur en omvang van de erven. Omdat het langs de Boekelseweg bij deze invulling niet gaat om een oud gehucht, is een sterk historiserend patroon van 'langgevelboerderijen' niet noodzakelijk, maar is het wel wenselijk om uit te gaan van bouwmassa's parallel aan de weg met een ondiepe voortuin en overige bebouwing op het achtererf. Met een zorgvuldig ontwerp van bebouwing en erf is de nieuwe functie op deze plek denkbaar. Het is dan wel wenselijk dat er tussen Boekelseweg 12-12a en de weg Deelse Kampen, dus waar de nieuwe erven zijn ingetekend, nog vrij zicht naar het gebied erachter mogelijk blijft, bijvoorbeeld door beide erven iets uit elkaar te houden. Zo'n open ruimte moet voldoende 'massa' hebben.

In het stedenbouwkundig raamwerk zoals dat voorligt (zie figuur 5) en het daarop gebaseerde stedenbouwkundig plan (figuur 6) is een wigvormige opening tussen beide erven voorzien, wat naar ons idee voldoende rekening houdt met deze gewenste openheid.

Volkstuinen

Het andere punt is de verplaatsing van het volkstuinencomplex. Op zichzelf is de teelt van 'moestuingewassen' op een historisch akkercomplex heel goed voorstelbaar, zeker in de nabijheid van gehuchten. Denk daarbij aan het historisch akkertoponiem Koolhof, dat in De Mortel voorkomt.²¹ Het kwetsbare punt zit 'm vooral in de bijkomstigheden van het landgebruik 'volkstuint': hekwerken, schuurtjes voor materiaalopslag, los tuinmeubilair, etc. We stellen daarom voor om in overleg tussen beheerder/eigenaar en gebruikers na te gaan in hoeverre met de individuele huurders afspraken gemaakt kunnen worden over eenvormige inrichting van het complex, met hoogwaardige hekwerken en schuurtjes, bij voorkeur zelfs geconcentreerd aan de rand van het complex in plaats van verspreid erover.

²¹ <https://www.heemkundekringgemert.nl/geschiedenis/straatnamen/straatnamen-k/>

Figuur 33. Achter het hekwerk ligt het perceel waar het volkstuintencomplex dient te komen (foto: [redacted] 20 maart 2020).

5.2.2 Planologisch niet-beschermd gebied

Architectuur

Het oude gehucht langs de weg Doonheide, dat deels bij Deel en deels bij Doonheide zal hebben gehoord, bestond uit eenzijdige bebouwing langs de zuidzijde van de weg. De bebouwing langs die weg is in de afgelopen decennia grotendeels herbouwd met verwijzingen naar een historisch beeld, maar herinnert in beeld en hoofdvorm nog aan het oude gehucht. Het is zaak dat te respecteren, en ten noorden van de weg zowel een eigentijdse architectuur als een eigentijdse stedenbouw (d.w.z. oriëntatie ten opzichte van de weg) te kiezen. Er wordt daarom afgeraden de zuidelijkste huizen van dit bouwveld met de voorzijde naar de Doonheide te keren. Een oriëntatie op de zijstraten is wenselijker. Op die manier blijft herkenbaar dat het gaat om eenzijdige historische lintbebouwing en later toegevoegde nieuwbouw.

Boterfabriek

In het plangebied heeft aan de Boekelseweg een boterfabriekje gestaan. Het is een uniek stukje Gemertse geschiedenis waar nog maar weinig over bekend is. Het loont de moeite om er, bijvoorbeeld in samenwerking met de lokale heemkundekring, op enigerlei wijze aandacht aan te besteden in de inrichting van de wijk. Door het vrijhouden van het vroegere erf en land van het boterfabriekje, zoals

beoogd in het stedenbouwkundig raamwerk, worden de mogelijkheden vergroot. Overigens is behoud van de gebogen knotwilgenrij met parallelweggetje aan de zijde van de Boekelseweg vanuit cultuurhistorisch perspectief niet noodzakelijk. Wel dient aandacht te zijn voor enige erfbeplanting die nog resteert.

Historisch groen

Het plangebied kent nog relatief weinig historisch groen. De weinige nog bewaarde groenrelicten zijn de zomereiken langs de noordrand van het volkstuintencomplex, een houtsingel langs de Peelse Loop en enkele bomenrijen langs nog bestaande wegen. We bevelen aan deze groenstructuren te handhaven. Voor de bomenrij langs de volkstuinten geldt bijzonder dat dit niet zou moeten zijn als een verweerde bomenrij, maar als onderdeel van een structuurlijn (zie onder). Aanvulling tot een volwaardige (zomer)eikenrij is aanbevelenswaardig, bij voorkeur met genetisch inheems materiaal.

Figuur 34. Historische perceelgrens met zomereiken, nu de rand tussen volkstuinten en akker (foto: 20 maart 2020).

Historische structuurlijn

Door de veranderingen in de 20e eeuw zijn veel historische structuurlijnen met bijbehorend groen uit het gebied verdwenen. Eén van de weinige nog bewaarde lijnen is de noordrand van de volkstuinten met de daarbij horende zomereiken en sloot. Het is daarom lovenswaardig dat in het stedenbouwkundig raamwerk behoud en zelfs aanvulling van deze structuurlijn mét route is opgenomen. Het opnieuw

aanleggen van een weg langs deze lijn bevelen we van harte aan, het liefst in een rechte lijn direct langs het groen (zoals in het raamwerk) en niet in een bochtige lijn (zoals in het plan). (Half)verharding in plaats van verharding zou het best bij de situatie passen.

Figuur 35. Tussen de toegang naar het agrarisch perceel (diepe sporen in de modder) en de bewaard gebleven bomenrij is hier nog een met gras begroeide oude weg herkenbaar. We adviseren om ook op deze plek het halfverharde pad weer aan te leggen (foto: [redacted] 20 maart 2020).

Landweer

In het oostelijker gelegen deelplan Doonheide heeft men een klein deel van de oude landweer gevisualiseerd. Vanuit de herkenbaarheid van de historische landschapsstructuur is het aanbevelenswaardig om die reconstructie in enigerlei vorm door te trekken tot aan de Boekelseweg, dus als grotere structuur. In de huidige stedenbouwkundige opzet wordt met die belangrijke oude lijn maar beperkt wat gedaan (op een wigvormig weglopen van de noordoostelijke rooilijn), terwijl het een reeds bekende archeologische structuur van bovenlokaal belang is. Daarvoor is het wel zeer wenselijk om de historische locatie goed in beeld te hebben, door toetsend archeologisch onderzoek. Als voor een visualisatie zou worden gekozen, is het verstandig om de aanwezige archeologische waarden waar mogelijk te ontzien en de reconstructie niet op dezelfde manier als verder oostelijk uit te voeren, maar eerder in de vorm van alleen bovengrondse ingrepen, zoals een wallichaam.

Wanneer voor inpassing van de landweer al dan niet met visualisatie wordt gekozen is het aan te bevelen het verband tussen de landweerlocatie en de Peelse Loop over de volledige lengte inzichtelijk te houden.

Figuur 36. De landweer langs de Snelle Loop liep verder in westelijke richting door, richting de Boekelseweg (met bomenrij, op de achtergrond). Dat verloop over de huidige akker is hier goed voorstelbaar (foto: [redacted] 20 maart 2020).

Peelse Loop

De Peelse Loop blijft buiten het nieuwe plan; daarvoor zijn dus geen aanvullende adviezen te geven, behalve dat het wenselijk is om een relatie met een eventueel te visualiseren landweer te houden dan wel te maken.

Figuur 37. De Peelse Loop nabij de Boekelseweg (foto: [redacted] 20 maart 2020).

Zie bijlage 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

Literatuur

Haartsen, A., 2013. Cultuurhistorische analyse van de Peelse Loop. Lantschap, Haften.

[REDACTED] 2020. Erfgoed in de gemeente Deurne; een cultuurhistorische waardenkaart en actualisatie van de archeologische waarden- en verwachtingskaart. [REDACTED] 4384. Weesp.

[REDACTED], 1989. Doonheide betekent "Aan de heide". Gemerts Heem 1989 (1), 28-29.

[REDACTED] 2019. Plangebied Snelle Loop tussen Tereyken en Grotel, gemeente Gemert-Bakel en Laarbeek; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. [REDACTED] 3988. Weesp.

[REDACTED] van de, 2016. Gemeente Gemert-Bakel, de oude akkers. Het Archeologie Bureau,

Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices

Figuren:

Figuur 1. Zicht op het plangebied vanuit het zuidwesten. Op de achtergrond herkennen we de bebouwing van Doonheide I (foto: [REDACTED] 20 maart 2020).	3
Figuur 2. Het onderzoeksgebied, weergegeven op een topografische ondergrond. Het plangebied (zie figuur 5) omvat een iets kleiner gebied. Omwille van het onderzoek zijn enkele fenomenen aan de rand, zoals het beekdal en het erf Boekelseweg 12-12a, ook in het onderzoeksgebied meegenomen.	5
Figuur 3. Recente luchtfoto van het onderzoeksgebied (bron: Nationaal Georegister).	6
Figuur 4. Hoogtebeeld (AHN3) van het onderzoeksgebied en omgeving. We herkennen een hoge kop in het noordoostelijk deel van het plangebied, en juist een helling naar het noordwesten. Het deel van het plangebied aan de westzijde van de Boekelseweg ligt ook wat hoger, het huidige volkstuintencomplex juist wat lager. In het zuidoosten van het plangebied is in groen de uitgegraven wadi herkenbaar.	7
Figuur 5. Stedenbouwkundig raamwerk, maart 2020 (bron: [REDACTED]).	8
Figuur 6. Plan voor de nadere invulling van het stedenbouwkundig raamwerk, maart 2020 (bron: [REDACTED]).	9
Figuur 7. Geomorfologische kaart (1:50.000) van het plangebied en omgeving.	13
Figuur 8. Bodemkaart (1:50.000) van het plangebied en omgeving.	14
Figuur 9. Kaart van [REDACTED] (1794), met in de cirkel het plangebied. Zichtbaar zijn de Boekelseweg naar het noorden, de weg Doonheide naar het oosten en de Peelse Loop.	15
Figuur 10. Een bewerking van de kaart uit 1838 met feitelijk dezelfde informatie, namelijk de TMK van kort na 1850.	17
Figuur 11. Het plangebied op de Chromotopografische Kaart des Rijks, 1899.	18
Figuur 12. Het plangebied op de Chromotopografische Kaart des Rijks, 1930.	19
Figuur 13. Een kadastraal veldwerkkkaartje uit de bouwtijd van de boterfabriek (1901), met latere aantekeningen over de sloping (Kadastrale veldwerkkkaartjes Gemert, sectie K, nr. 36).	20
Figuur 14. Een partijtje voetbal, met op de achtergrond de al vervallen boterfabriek (bron: [REDACTED] Gemert).	21
Figuur 15. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1954.	22
Figuur 16. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1963.	23
Figuur 17. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1973.	24
Figuur 18. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1984.	25
Figuur 19. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1993.	26
Figuur 20. Het plangebied op de Topografische Kaart, 1998.	27
Figuur 21. Het plangebied op de Topografische Kaart, 2003.	28
Figuur 22. Het plangebied op de Topografische Kaart, 2009.	29
Figuur 23. Het plangebied op de Topografische Kaart, 2013.	30
Figuur 24. Het plangebied op de Topografische Kaart, 2016.	31
Figuur 25. Het nog bestaande woonhuis Doonheide 56: als object niet waardevol, maar wel op een oud erf (bron: beeldcollectie Gemeentearchief Gemert-Bakel).	34
Figuur 26. Cultuurlandschappelijke waarden in het plangebied (inventarisatiekaart). De namen in rood zijn de historische gehuchtnamen rond het plangebied.	35

Figuur 27. Waarderingskaart cultuurhistorie in het plangebied.	36
Figuur 28. De Peelse Loop in het plangebied (foto: ██████ 20 maart 2020).	37
Figuur 29. De geplande erven (binnen de blauwe lijn): het bebouwen van een waardevolle open akker.	39
Figuur 30. De contouren van de geïdentificeerde oude akkers van het complex Doonheide – Lodderdijk, met in rood het gedeelte dat de dubbelbestemming Waarde – Oude Akker heeft gekregen. In groen de bouwlocatie: weliswaar een klein deel van de beschermde akker, maar voor het aanzicht (vanaf de Boekelseweg) en de structuur (scheiding tussen gehuchten) wel een belangrijk deel (bron: ██████ 2016).	40
Figuur 31. In blauw het ingepaste verloop van de oude kavelgrens die nu nog aan de beplanting en sloot langs het volkstuintencomplex herkenbaar is, in oranje de doodlopende lijn van de gereconstrueerde landweer.	40
Figuur 32. Het terrein voor de twee erven (rechts), met links op de achtergrond Boekelseweg 12a (foto: ██████ 20 maart 2020).	42
Figuur 33. Achter het hekwerk ligt het perceel waar het volkstuintencomplex dient te komen (foto: ██████ 20 maart 2020).	44
Figuur 34. Historische perceelgrens met zomereiken, nu de rand tussen volkstuinten en akker (foto: ██████ 20 maart 2020).	45
Figuur 35. Tussen de toegang naar het agrarisch perceel (diepe sporen in de modder) en de bewaard gebleven bomenrij is hier nog een met gras begroeiende oude weg herkenbaar. We adviseren om ook op deze plek het halfverharde pad weer aan te leggen (foto: ██████ 20 maart 2020).	46
Figuur 36. De landweer langs de Snelle Loop liep verder in westelijke richting door, richting de Boekelseweg (met bomenrij, op de achtergrond). Dat verloop over de huidige akker is hier goed voorstelbaar (foto: ██████ 20 maart 2020).	47
Figuur 37. De Peelse Loop nabij de Boekelseweg (foto: ██████ 20 maart 2020).	48

Tabellen:

Geen gegevens voor lijst met afbeeldingen gevonden.

Bijlagen:

Bijlage 1. Tijdschaal

Bijlage 1. Tijdschaal

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Recente tijd			
Nieuwe tijd	C	1945	
	B	1850	
	A	1650	
Middeleeuwen	Laat B	1500	
	Laat A	1250	
	Vroeg	D: Ottoonse tijd	1050
		C: Karolingische tijd	900
		B: Merovingische tijd	725
		A: Volksverhuizingstijd	525
Romeinse tijd	Laat	450	
	Midden	270	
	Vroeg	70 na Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	15 voor Chr.
		Midden	250
		Vroeg	500
	Bronstijd	Laat	800
		Midden	1100
		Vroeg	1800
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2000
		Midden	2850
		Vroeg	4200
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	4900/5300
		Midden	6450
		Vroeg	8640
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	9700
		Jong B	12.500
		Jong A	16.000
Midden		35.000	
Oud		250.000	